

17.

REUVEN BEN MANASSE (1240-1306)

1242-1249

Azért fogadjátok be egymást, miképpen Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére.*

* Róm 15,7

1242. január 30.-án a Segítő Szűz Mária kolostorban Antonius atya és Eusebius esztergomi kanonok tanakodtak Paulus sorsa felett. A kétévesnek tűnő kisfiú megejtette a két egyházi szívét, és megállapodtak abban, hogy mivel a gyermek a keresztségben felszabadult származásának hátrányai alól, és csodálatos megmenekülését isteni jelnek kell tekinteni. A kolostorban élők tudták, hogy zsidó fiúcska sorsáról dönt Eusebius, és megkérdezték tőle, hogy miért nem próbálta a maradék zsidókhoz visszajuttatni a gyermeket. Eusebius így felelt:

*A ki az ilyen gyermekek közül egyet befogad az én nevemben,
engem fogad be;
és a ki engem befogad,
nem engem fogad be,
hanem azt,
a ki engem elbocsátott.**

* Márk 9.37

Eusebius, aki gazdag és befolyásos családból származott, tudta, hogy mit jelent jó családban és szerető légkörben nevelkedni, ezért megkérte Antonius, hogy vigye magával a gyermeket Patacsra, az ottani kolostorba, nevelje hithű kereszténnyé, és ha Isten is úgy látja jónak, adja egyházi szolgálatra. Mindketten megesküdtek, hogy nem fedik fel a gyermek származása felől a titkot senki előtt sem, legfeljebb, ha a sors úgy hozza, Paulussal tudatják majd származását. Antonius és Paulus április végén értek kolostorba, ahol a rendtársak szeretettel vegyes érdeklődéssel fogadták őket. Antonius Cserkúton talált egy asszonyt, aki nemrégiben veszítette el urát és gyermeküket, és aki szívesen viselte gondját Paulusnak a kolostoron kívül.

A gyermek a következő években hol a kolostorban, hol pedig (ritkábban) Mária asszony házában élt, aki anyai szeretetével halmozta el. Körülmezteltségéről Antonius azt mondta, hogy a barna bőrű gyermek egy keleti keresztény ivadéka, akik ezt a pogány szokást megtartották, és emlékezetük szerint gyakorolták is, így Mária asszony nem firtatta a dolgot ezután.

1246 őszén Eusebius meglátogatta Antoniust Patacon, és örömmel látta a fiúcska ígéretes testi és szellemi fejlődését. Eusebius elmesélte Antoniusnak, hogy a pilisben élő remeték heti többszöri látogatásainak köszönhetően változás állt be a hitében, és oly tiszta és egyszerű módon szeretne élni, ahogyan azt Antonius teszi Patacon.

A következő évben a hétéves Paulus már semmiben nem különbözött a cserkúti gyerekek javától, anyjának Mária asszonyt, atyjának Antonius testvért tekintette. Boldogsága rövid ideig tartott, mert 1248 januárjában Mária váratlanul meghalt, és Antonius pedig (mivel rendszabályzata nem engedte, hogy lakást biztosítson rendtárson kívülieknek) levélben kérte Eusebiust, hogy fogadja be Paulust Esztergomban valahol. A levél érkezését követően Eusebius azonnal elküldetett egy esztergomi atyát Paulusért, aki a gyermekkel júniusban érkezett vissza Esztergomba. Szállást egy Kovácsi nevű faluban kapott, Eusebius egyik rokonánál. Augusztus elején Eusebius ismételt kérésére Vancsay István esztergomi érsek kegyesen hozzájárult ahhoz, hogy Eusebius, két tanítványa (Benedictus és Stephanus) valamint még néhány atya, kiköltözzenek a pilisszántói völgy hármass barlangjához. Eusebius nem tett említést Paulusról az érseknek, de saját szekereén vitte oda a gyermeket, és a többieknek meghagyta, hogy úgy viseljék gondját, ahogyan azt tőle látják.

Eusebius imádsággal, böjttel és engeszteléssel akarta Isten segítségét kérni Magyarországra, ezért a barlang melletti forráshoz letűzte az Esztergomból hozott szent keresztet, majd az „*In Cruce Salus*”, azaz „*Keresztben az Üdvösség*” jelszóval az ajkain a kísérelővel együtt a barlangba beköltözött. A barlangban csontig ható hideg volt, és miközben Paulus a helyét kereste az üregekben, egy furcsa csontot talált. Eusebius azt mondta, hogy ez egy valaha élt sárkánynak volt a foga. Paulus ettől kezdve még sokáig félt a sárkányoktól, és pártfogója tanácsát követve kijárt imádkozni a kereszthez kegyelemért. Később, amikor újabb és újabb csontok kerültek elő a barlang földjéből és az erdőből, Paulus a forrás fölötti tisztáson a csontokból kirakott egy sárkány csontvázat, és így megszabadult a félelmétől. Paulusnak egyébként nem volt szokatlan a remeteélet, hiszen a remeteséget választott Eusebius és társai ugyanúgy éltek, mint a patacsi kolostor tagjai, csupán nem kőház volt az otthonuk, hanem a barlang.

1249 tavaszára Paulus a barlangban megtanulta a kosár-méhkás fonás rejtelmét, ügyesen faragott kereszteteket, és ha ideje engedte a kis veteményesben játszott, s így észrevétlenül elleste a zöldségtermesztés fortélyait a többi atyától. Különösen kedvelte az ünnepeket, amelyek megszakították a mindennapok álmos menetét, és ezek közül is leginkább azt kedvelte, amikor a Mária-völgybe indulhatott a körmenet tagjaként.

Megtanult imádkozni és szót fogadott mindenben Eusebiusnak. Paulus odaadással figyelte Eusebiust, aki nagyon odafigyelt Paulus tanítására, mert benne egy olyan apró tanítványra lelt, aki lelkesen és panaszok nélkül követte hitbéli útmutatásait. Tőle tanult meg latinul írni és olvasni is. Egyre

nagyobb lett, észrevette, hogy a többiek időről időre a bőrszínére tettek megjegyzéseket Eusebius távollétében. Paulus amikor szóvá tette megaláztatását, a többiek mindig csak mosolyogtak rajta, ezért 1249. december 24-én, amikor Eusebius miséjét meghallgatták, Paulus felállt, előadta sérelmeit, és az evangéliumból idézett a maga védelmére:

A ki azért megalázza magát, mint ez a kis gyermek, az a nagyobb a mennyeknek országában.*

* Mát 18,4

Mert mindenki, a ki magát felmagasztalja, megaláztatik; és a ki magát megalázza, felmagasztaltatik.*

* Luk 14,11

A többiek elhallgattak, Eusebius pedig rájuk parancsolt, hogy Paulust a bőrének színe miatt ki ne közösítsék ki, mert azzal az Úr haragját vonják magukra. Eusebius ezután félrehívta Paulust, és csak ennyit szólt neki:

Jézus pedig monda: Atyám! bocsásd meg nekik; mert nem tudják mit cselekesznek.*

* Luk 23,34 részlet

Paulus megbocsátott és a többiek pedig befogadták őt, és bocsánatot kértek tőle. Eusebius gondterhelten nézte a tízéves-körüli fiúcska arcát. Mi lesz vele, ha tudomására jut, hogy honnan vetette ide a Sors?

December 31-én este, amikor Eusebius az erdőben imádkozott, látomása támadt. Sok-sok apró lángocska pislákol szemei előtt, amelyek tüzes fénynyalábbá álltak össze a keresztye előtt. Isteni jelt látott, és tudta mit kell tennie. Remélte, hogy a döntése Paulust is megmenti majd egyszer önmagától, ha a sorsa ellen akar fordulni.

1250-1270

1250 januárjában Eusebius sorra kereste fel a magányos pilisi remetéket, és meghívta őket barlangjába, hogy ott az összefogásukról beszéljenek. Paulus látta, hogy szeretett tanítója szavára a remeték összefogtak, és egy kolostor építésébe kezdtek fogni.

Az építkezés gyorsan haladt. A kolostor december végére elkészült, és hálaadó mise keretében költözött be Eusebius, Benedictus, Stephanus, Paulus és néhány remete. A Szent Kereszt kolostor megkezdte működését Isten dicsőségére. Paulus nagyon boldognak érezte magát, mert az építkezés során hasznossá tudta magát tenni. Teljes szívvel szerette Jézust, ő is hirdette a szerény-

ség dicséretét, amikor elkíserte Eusebiust a környező falvakba, ahol az misézett és tanított.

Hamarosan kiderült, hogy a kolostori élet szigorú szabályainak meghozatala elkerülhetetlen, ezért Eusebius és Paulus 1251 tavaszán lementek Patacsra a Jakab-hegyre, hogy elkérjék az ottani kolostor reguláját.

Antonius testvér nagy örömmel fogadta a látogatókat Pataacson, és különösen örült Paulusnak, akit az elmúlt években hiányolt maga mellől. Mivel a regula lemásolásához idő kellett, Eusebiusék egész nyáron Pataacson vendégeskedtek. Június közepén a rekkenő hőségben Paulus elindult az erdőbe a patakhoz, hogy titokban megfürödjék, ahogyan azt korábban is megtette, amikor még itt élt Antonius mellett. A patak partjára érve Paulus meglátott két fiatal nőt, amint maguk is fürödni készültek, és ruháikat eldobálták. Annak ellenére, hogy a szerzetestársaktól kizárólag ijesztő dolgokat hallott a nők felől, a két fürdőző nő egyáltalán nem tűnt a Sátán seregéhez tartozónak, ezért a lenyűgözött Paulus nem is tudott mozdulni, csak betelt a látvánnyal. Ahogyan a nők befejezték a fürdözést, Paulus rémülten látta az ágaskodást a nadrágjában, ezért hanyatt-homlok visszamenekült Eusebiushoz, akit Antonius testvérral együtt látott az almásba kimenni. Az izgatott Paulus már épp kiáltani akart Eusebiusnak, amikor meghallotta, hogy azok ketten órára beszélnek. Foszlányokat hallott, és nem is értette azokat:

„Eusebius: - ...tehetségével kitűnik közülük, de amazok sejtik... Aggódok...

Antonius: - Hiába, úgy sincs bizonyosság róla, a gyermeket pedig... útra.

Eusebius: - Hogyne lenne. Te magad bíztad rám... megőriztem... elzárva... nem tudhatom, ki férközhetett hozzá, de... anyja sírja.

Antonius: - ...ne aggódj. Tud magára vigyázni. Tartsd távol a fajtájától, de óvatosan...

Eusebius: - ...úgy lesz. Nem engedem magam mellől, de mivel a nyelveket jól bírja, hadd tanulja meg ősei... legyen hasznunkra vele.

Antonius: - Úgy legyen.”

Paulust ezen a napon a nők látványa után e beszélgetés is megrémítette. Valami baj volt az ő származásával, talán nem véletlen, hogy a többiek ferde szemmel néznek rá, csúfolják vörös foltját. Paulus szerencséjére olyan nagy volt a szemérem a kolostorban, hogy az ott élők még a csizmájukat sem vették le éjszakára, így nem derült fény sosem Paulus másságának igazi bizonyítékára. Paulust nagyon zavarta, hogy bűnbe is esett a pataknál, tehát igaza lehetett Antonius atyának abban, hogy vigyázni kell rá. Paulus ezután kissé zárkózott lett, imádságban megelőzte a többieket, Antoniustól pedig távol tartotta magát, mivel mindig úgy érezte, hogy a veséjébe lát, és menten megnyílik alatta a föld. Szeptember elején indultak vissza a Pilisbe. A visszaúton Eusebiusnak feltűnt Paulus hallgatagsága, de azt a fáradságra fogta, és nem tette szóvá, inkább szeretettel tanítgatta az önfeláldozó szolgálat szentségére. Tanításaiból Paulus leginkább azt szerette hallgatni, amikor a következő hittételt magyarázta neki átszellemülten:

Mindenestől megmutattam néktek, hogy ily módon munkálkodva kell az erőtlenekekről gondot viselni, és megemlékezni az Úr Jézus szavairól, mert ő mondá: Jobb adni, mint venni.*

* Csel 20,35

Paulus elhatározta, hogy ha már érettebb lesz a dologra, összeállít magának néhány hitelvet, amelynek mentén fogja életét továbbvinni. Ebben az elhatározásban az is segített neki, hogy a kolostorban a patacsi szabályokat már 1252-ben kezdték betartani. A Pilisben Paulus megnyugodott, a patakparton látottakra és a két atya beszélgetésére nem nagyon gondolt. Elvállalta a veteményes gondozását, mivel szerette látni munkája kézzelfogható eredményét. A következő években Paulus férfitá serdült, az atyák és remeték között egyfajta csodabogárnak számított, mert ugyan példamutatóan betartotta Eusebius előírásait, de szelleme ebbe nem rokkant bele, hanem egyre másra tüzet vetett, újabb és újabb ötleteivel és kérdéseivel kápráztatta el hallgatóságát és társait. Szellemi képességei elismeréseként Paulus elkísérhette Eusebiust az 1256. évi esztergomi zsinatra, amelyre az mint tartományfőnök érkezett. Magán a zsinati üléseken Paulus nem vehetett részt, ezért Esztergomban járt és kelt és ismerkedett a világgal. Eusebius kérését, miszerint a zsidók közé ne menjen, betartotta. Később mesélte neki Eusebius, hogy a zsinati jegyzőkönyvet már úgy írta alá mint „*Eusebius prior prov. Ord. S. Pauli Primi Eremitae*”, azaz „*Eusebius, Első Remete Szent Pál rendjének provinciális perjele*” Ezt az azzal magyarázta, mert tervei között szerepelt egy szerzetesrend alapítása.

Eusebius 1257 tavaszán azt a hosszú távú, fárasztó és időrabló feladatot adta Paulusnak, hogy az Ószövetségi Szentírást tanulmányozza mind latinul, mind pedig eredeti nyelven, másik kedves tanítványát, Benedictust pedig maga mellé vette, és a közösségi élet megszervezésére okította.

1258 áprilisában Paulus az erdőben sétált, amikor megisméltődött az, amit Patacon látott: mezítelen nők fürdöztek a patakban. Paulus érezte, hogy eljött az idő, hogy megfogalmazza saját hitelveit. Visszatért a többiek közé, és pergamenre rózta a következő sorokat, melyek felbugyogtak belőle, mint a patak. Minden napra egy hitelvet tűzött ki magának:

1. Annakokáért elhagyván a Krisztusról való kezdetleges beszédet, törekedjünk tökéletességre, nem rakosgatván le újra alapját a holt cselekedetekből való megtérésnek és az Istenben való hitnek,*

* Zsid 6,1

2. És az Istennek békessége, mely minden értelmet felül halad, meg fogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.*

* Fil 4,7

3. A miket tanultatok is, el is fogadtatok, hallottatok is, láttatok is én tőlem, azokat cselekedjétek; és a békességnek Istene veletek lesz.*

*Fil 4,9

4. A mi minket is megtart most képmás gyanánt, mint keresztség, a mi nem a test szenyjének lemosása, hanem jó lelkiismeret keresése Isten iránt, a Jézus Krisztus feltámadása által;*

* 1 Pét 3,21

5. Jézus pedig monda nékik: Nem tudjátok, mit kértek. Megihatjátok-é a pohárt, a melyet én megiszom; és megkeresztelkedhettek-é azzal a keresztséggel, a melylyel én megkeresztelkedem?*

* Márk 10,38

6. Ekkor monda Jézus az ő tanítványainak: Ha valaki jőni akar én utánam, tagadja meg magát és vegye fel az ő keresztyét, és kövessen engem.*

* Mát 16,24

7. A kik ki vannak választva az Atya Isten eleve rendelése szerint, a Lélek megszentelésében, engedelmességre és Jézus Krisztus vérével való meghintésre: kegyelem és békesség adassék néktek bőségesen.*

* 1Pét 1,2

8. Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég, az első és utolsó.*

*Jel 22.13

9. És eljövén, békességet hirdetett néktek, a távol valóknak és a közel valóknak.

* Eféz 2.17

10. És hogy Ő általa békéltessen meg mindent Magával, békességet szerezvén az Ő keresztyének vére által; Ő általa mindent, a mi csak van, akár a földön, akár a mennyekben.*

* Kol 1.20

Paulus ezután ezen elvek szerint így élt a közösségben. Élén járt a tanulásban, és az ételkoldulásban, ami azt jelentette, hogy a szerzetes nem vett magához ételt, hanem egymás után megkereste a testvéreket, és könyörgött nekik, hogy azok adjanak neki a magukéból, az ételért pedig Jézus tanítása szerint megmosta azok lábát. Eusebius az ezekben az években írott könyvében megörökítette engedelmes tanítványa szent életét, hittel merítkezett meg

Paulus romlatlan hitében. Kánonjogi könyveit Benedictus is szerette olvasni, Paulus pedig különös szeretettel olvasta Eusebius korábbi írásait, amely Gratianus Dekrétumainak magyarázatát tartalmazta.

1260-ban Antonius atyát Bertalan püspök megerősítette a patacsi kolostor priorjaként. Az örvendetes hírről értesülve Eusebius levélben kérte Antonius hozzájárulását ahhoz, hogy a patacsi és a pilisszentkereszti kolostort egyesítsék. A levelet Paulus vitte el személyesen Antoniushoz, aki beszélgetéseik során boldogan tapasztalta meg Paulus tanulmányainak nagyszerű előrehaladását. Paulus decemberben érkezett vissza a Pilisbe Antonius jóváhagyó levelével, és végre Eusebius egyesíthette a két kolostort. Már csak egy dolog volt hátra: a lateráni zsinat döntése alapján új szerzetesrendet csak a Szentszék hozzájárulásával lehetett alapítani, ezért Eusebius, Paulus és Benedictus 1262 tavaszán Rómába ment IV. Orbán pápához, hogy az új rend alapítását az szentesítse. Nyár végére értek Rómába.

1262. augusztus 24. én a három, rozsdavörös darócruhájú és remeteszakállat viselő férfit fogadta a pápa, és hozzájárult ahhoz, hogy Eusebius az új rendet „*Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae*”, azaz „*Első Remete Szent Pál rendje*” néven nevezze el. Eusebius emellett azt kérte a pápától, hogy járuljon hozzá, hogy az új rendje Szent Ágoston regulái szerint szervezhesse az életét. Annak ellenére, hogy ezt az utóbbi kérését a pápai körökhöz tartozó aquinói Tamás is támogatta, a pápa a feltételek hiánya miatt a kérést kényszeredetten utasította el, és Pált, a veszprémi püspököt bízta meg levelében az átmeneti szabályzat az megszerkesztésével.

Paulus a római tartózkodása alatt bizalmas viszonyba került aquinói Tamással, aki bízta, hogy folytassa tanulmányait, és emlékeztette arra, hogy a bolognai egyetemen milyen sok magyar fiatal tanul. Mivel Bologna világi város volt, és Paulus még nem érezte magában azt, hogy személyisége teljesen kialakult volna, Jézus szavaival felelt neki:

Jézus pedig, tudva az ő gondolataikat, monda nekik: Minden ország, a mely magával hasonlít, elpusztul; és egy város vagy háznép sem állhat meg, a mely hasonlít magával.*

*Mát 12,25

Aquinói Tamás a búcsúzásakor megígértette Paulussal, hogy hallat még magáról. Eusebius, Benedictus és Paulus 1263. január 14-én érkeztek vissza a kolostorba. Benedictus azonnal intézkedni kezdett, és belső szervezkedése addig tartott a Szent Kereszt kolostorban, míg IV. Béla király a nyár elején át nem adta a rendnek a benedekvölgyi királyi vadászlatot. Itt, Dömös mellett Benedictus vezényletével megkezdődött még ugyanebben az évben a Szentlélekről elnevezett kolostor építése, a Szent Kereszt kolostorban pedig Stephanus és Paulus segítette a hatvanas éveit taposó Eusebiusnak. Az őszi nagy örömet hozott a szerzeteseknek: Pál püspök (pápai felhatalmazás alapján) úgy rendelkezett, hogy a kolostor Szent Ágoston regulájának betartásával működjék, amint

azt a pápától korábban Eusebius kérte. Paulus az ezt követő öt évben áhítattal figyelte Eusebius miséit, és azt, ahogyan ellátta valamennyiük lelki gondozását. Karizmatikus személyisége a szentség kiszolgáltatásában és az elhalt testvérek temetésében mutatkozott meg leginkább. Paulus tőle tanulta meg, hogy lehet és kell okítani a népet Isten tiszteletére. Már értette Jézus szavait:

Mikor azért megmosta azoknak lábait, és a felső ruháját felvette, újra leülvén, monda nékik: Értitek-é, hogy mit cselekedtem veletek?*

* Ján 13,12

1269 februárjában Eusebius nagyon gyengének érezte magát. Mivel hitt abban, hogy Paulus szellemét meg kell nyugtatni, Paulust felbízta arra, hogy menjen el Bolognába a jogi stúdióra, majd azt elvégezve térjen vissza hozzá a kolostorba. Utalt arra, hogy Paulus, akit aquinói Tamás figyelmére érdemesnek méltatott bizonyára nem érzi életcélnak a zöldségtermesztést, méhkas-fonást, cipőkészítést és foltozást. Paulus végül ráállt arra, hogy Bolognába menjen. Márciusában indult útnak, és május végére meg is érkezett. Kiderült, hogy csak ősszel tud beiratkozni a következő évfolyamra, ezért addig a városban járt-kelt, koldulásból és tanításból tartotta el magát.

A nagybeteg Eusebius a nyáron látomást látott, először azóta, amióta a fénynyaláb a keresztye előtte megelevenedett. Sok-sok szakállas zsidó férfit látott maga előtt, akik mind egymás kezét fogták, a fiúgyermek az atyjáét. Az utolsó férfi keze véres és üres volt, és Eusebiusra mutatott a következő szavakkal:

*Add vissza nekünk ivadékunkat,
hogy meg ne szakadjék Ábrahám magja!*

Eusebius verejtékezve ébredt. Nyomban írt Bolognába Paulusnak, hogy térjen haza, mert fontos beszéde van vele. Kérte, hogy siessen, mert napjai meg vannak számlálva. Paulus a levelet stúdiómainak megkezdését követő néhány héttel, november végén kapta meg, a hívó szóra azonnal elindult, és 1270. január 3-án érkezett a Pílisbe. Eusebius már alig volt magánál. Kiküldte a szobából a többieket, és elmondta Paulusnak, hogy ha ő meghal, keressen egy feljegyzést az elzárt szekrényben, ami az ő származásával kapcsolatos. Ezután behívatta a többieket és előttük Paulusra bízta az iratszekrény kulcsát. 1270. január 20-án hajnalban Paulushoz intézett utolsó szavai ezek voltak:

*Mert nincs semmi rejtett dolog, a mi meg ne jelentetnék;
és semmi sem volt eltitkolva, hanem hogy nyilvánosságra jusson.**

* Márk 4,22

Ezután elbocsátotta Paulust magától, s délután három órakor meghalt.

Hat nap múlva, amikor eltemették, a temetés végén Paulus egy közel száz éves kódexből olvasott fel beszédet, hangja messzire szállt: „*Latiatuc feleim szüimtükkel mik vogymuk*”...

1270-1287

Eusebius halála után Benedictus testvér lett a rend priorja. Paulus támogatásáról bízta őt, Benedictus Eusebius akaratának megfelelően meghagyta Paulusnál az iratszekrény kulcsát. Benedictus Stephanust jelölte meg helyetteseként. Paulust annyira lesújtotta Eusebius halála, hogy nem nyitotta ki a leveles szekrényt, mert nem akart újabb izgalmakat átélni, inkább Bolognába írt, hogy az itteni események miatt kénytelen tanulmányairól lemondani.

1270. május 3-án meghalt IV. Béla király, és amikor néhány nap múlva Esztergomban eltemették, a temetésen a beteg Benedictus és Stephanus helyett a kolostor képviselőjében Paulus vett részt. A temetéskor hallott igék felébresztették Paulusban a természetes kíváncsiságot aziránt, hogy vajon milyen titkot rejthetnek róla az általa őrzött iratok. Mivel a kísértés igen nagy volt, a kolostorba való visszatértekor felnyitotta az iratszekrényt és hosszas keresgélés után megtalálta, amit keresett:

„21. Januarius, 1242 Esztergom

A mai napon a mongol horda pusztításából hozzám menekítette gyermekét egy asszony, ki halálát lelte egy sebesülése által, és akit eltemettünk a Segítő Szűz Mária kolostorban. A gyermeket Paulusnak keresztelém meg, kinek állítólagos testvéreiről és atyjáról semmi hírem sincsen. Egy héten át fogok várakozni és kutatni a gyermek családja után, ám ha semmit nem találok, és érte senki nem jelentkezik, sorsát Eusebius kanonokkal fogom megtárgyalni.

A gyermek két éves forma, nyakán piros folt rejtezik a dús haj alatt. Szépen táplált, egészségnek nincs híjján. Az asszony még halála előtt egy pergament adott át a gyermek származtatása végett, amelyet elolvasás után ezen irat belsejébe fűzök. Meglehet, jobb lett volna, ha megsemmisítem, mivelhogy a pergamen szerint a gyermek neve Reuven és állapotára nézve pedig egészen zsidó.

Antonius frater”

Paulus kiejtette a kezéből az iratot. Hogy ő zsidónak született volna? Azok közé tartozna, akik meggyilkolták Krisztust, a Megváltót? Azok lennének az ő fajtársai, akik nyomorogva laknak Esztergom Vízivárosában és mindenki elkerüli őket, mint a leprásokat? Lefeküdt a földre, a feje zúgott, a szeme könnyezett. Megnézte az irathoz csatolt pergament is, amelyen a zsidók nyelvén elolvashatta családja történetét, amelyet egy magát Arpaksad ben Sámsonnak nevezett férfi írt. Paulus elolvasva az iratot rájött arra, hogy aki írta azt, az a nagatyja volt.

Remegve fogta fel, hogy apját Manassenak hívták és volt még kilenc testvére is, név szerint: Zebulon, Dán, Aser, Iszachar, Lévi, Bilcha, Mojse, Aharon, Lea.

- Hát ezért suttogtak a többiek oly sokat!

- Ezért vagyok én körülmetélve és ezért sötétebb a bőröm színe, mint a többi testvére!

- Erről beszélgettek Patacon Antonius és Eusebius!
- Ezért akarta oly nagyon Eusebius, hogy héberek nyelvén is tanuljak meg írni és olvasni!
- Ezért nem lehettem én az első az első között!

Hajnalig feküdt a hideg kövön. Nem nyitott ajtót a többi testvérnek sem, elzavarta őket, akik ezért azt hitték, hogy Paulus megtébolyodott Eusebius iránt érzett gyászában. Paulus éjjel a Szentírás szavaival erősítette meg magát, cellájának falába vésve az ígét:

*Annakokáért
gyönyörködöm
az erőtlenségekben, bántalmazásokban,
nyomorúságokban, üldözésekben és
szorongattatásokban
Krisztusért;
mert a mikor
erőtelen vagyok,
akkor vagyok erős.**

* 2Kor 12.10

A következő öt évben Paulus eszeveszetteként erőltette magára a legszigorúbb kolostori szabályokat, csakhogy eltompítsa zsidósága miatt érzett félelmét. A többi nemesi származású atya vonatkozásában is kíméletlenül számon kérte az imádságra vonatkozó szabályok betartását, és azokat a rendi előírásokat, amelyek szerint senkinek nem lehetett saját vagyona, és ha valaki ajándékban ételt kapott volna, akkor azt köteles volt megosztani a többiekkel. Paulus különösen kérlelhetetlen volt akkor, amikor szerzetestársa a családjától ruhát kapott ajándékba: nem nyugodott, míg a perjel engedélyét vagy tiltását nem közölhette rendtársával.

Rendtársai szinte félték tőle, mert szigorú volt a kirótt büntetések betartásával, felügyelte a negyven napos kenyéren és vízen tartásokat, és könyörtelenül elzáratta, aki a büntetés végrehajtását megszegte. Amikor a többi szerzetes kérdőre vonta Paulust, hogy miért viselkedik ilyen kíméletlenül, így felelt:

Mert szoros az a kapu és keskeny az az út, a mely az életre visz, és kevesen vannak, a kik megtalálják azt.*

* Mát 7,14

Paulus teste és szelleme egy külön kolostor volt a kolostoron belül. A rendtársak egy idő után természetesnek vették, hogy arra is Paulus ügyelt, hogy a testvérek közös hálóteremben, durva darócruhában aludjanak. Egy idő után már nem tiltakoztak az ellen sem, ha panasszal élt valakivel szemben, aki

megszegte a csend szabályait a kolostorban és az étkezések alatt. Tudták, hogy mire képes akkor, ha a káptalanházban hall zajongást, ezért ott mindig csendesen tevékenykedtek.

Senki nem vette észre, hogy Paulus szíve vérzik, csak akkor érezték, hogy valami nagy baj van társuk lelkében, amikor a szokás szerint a perjel intelmét követően valamennyien megvádolták magukat bűneikkel, és Paulus valamennyi testvért külön megkérte, hogy vádolja meg őt is külön. A szenvedés lett Paulus életformája, nem volt ezért meglepő, hogy ő járt elől abban a szokásban is, hogy az esti lelkiismeretvizsgálat és penitencia kiszabásának ideje alatt derékgig levetkőzött, és hagyta hogy az előljáró megostorozza őt.

Néhány év elteltével a rendtársak észrevették, hogy a rend virágzik, s ez részben Paulusnak is köszönhető volt. Paulus a rendet hazaszeretetre, hősiességre, aszkétizmusra és szent életre buzdította. Néhány ötletét örömmel fogadtak, ilyen volt az a gyakorlat is, amelyet Paulus még Bolognában látott, hogy a testvérek nem csak magukért és rendtársaikért imádkoztak, hanem más rendek tagjaiért és a világiakért is.

1276-tól Paulus kezelte a könyvtárat is, a szerzetestársaknak könyvet csak a perjel engedélyével, leltár szerint adott ki. Őrizte és vezette a leltárakat, az ajándékok listáit, katalógusokat, rendi előírásokat, fogadalmi jegyzőkönyveket, az élő és meghalt rendtagok névsorát és az adományleveleket. Felügyelte, hogy másolatot csak perjeli engedéllyel készíthessen bárki is a kolostorban őrzött iratokról. A következő évtől Paulus elvállalta a felolvasó feladatát is, és mint ilyen az étkezőben olvasta fel a kijelölt szövegeket. Továbbra is szigorúan betartotta a napirendet, amelyet ki is függesztett a kolostor falára.

1278 nyarától a fáradhatatlan Paulus felügyelte az elhalt testvérek felöltöztetését, a gyertyagyújtást a test mellett, a szenteltvíz és a kereszt kihelyezését, és azt, hogy kik és milyen zsoltárokat énekeljenek a halott melletti virasztásban. Néhány év múlva Paulusra bízta az öt Mária ünnep megszervezését is. Paulus leginkább a május 13-i „*Maria ad Martyres*” ünnepet szerette, amely annak az emlékéért tartotta fenn, hogy IV. Bonifác pápa 610-ben a Pantheon keresztény templommá avatta a vértanúk és a Szent Szűz tiszteletére. Paulus különösen élvezte a körmeneteket, mert ekkor a világiakkal is találkozhatott.

1282 tavaszán Paulus egészsége megromlott a sok önsanyargatástól, amelyek elfelejtették vele származását. Áprilisban Benedictus testvér Paulust heti kétszer felmentette minden közösségi szolgálat alól, mivel attól félt, hogy Paulus végleg elemészti magát. A Szentírásból idézett Paulusnak, megfedte, hogy a túlzott önsanyargatással nem fog közelebb kerülni a Mennysországhoz, mert ezzel az Isten előtt is hamisan cselekszik:

Mert minden, a ki hamisan cselekszik, gyűlöli a világosságot és nem megy a világosságra, hogy az ő cselekedetei fel ne fedessenek;*

* Ján 3.20

Paulus tudta, hogy igaza van Benedictusnak, és azt is tudta, hogy a lelke beteg, mégis így felelt:

Jézus pedig, a mikor ezt hallotta, monda: Ez a betegség nem halálos, hanem az Isten dicsőségére való, hogy dicsóíttessék általa az Istennek Fia.*

* Ján 11.4

Benedictus nem hagyta ennyiben, és így szólt:

A miért is magamat sem tartottam érdemesnek arra, hogy hozzád menjek: hanem csak szóval mondd, és meggyógyul az én szolgálóm.*

* Luk 7.7

Paulus szomorúan megköszönte gondoskodását, és így felelt:

És az Istennek békessége, mely minden értelmet felül halad, meg fogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.*

* Fil 4.7

Benedictussal való beszélgetését követő néhány héttel Paulus belátta, hogy szervezete nem bírja már sokáig a nélkülözést, és megtörve bár, de követte Benedictus útmutatását. A pihenésnek meg lett az eredménye, Paulus felerősödött.

Egy év múlva Paulust Esztergomba küldte Benedictus, amikor is az összetalálkozott a Vízivárosban élő zsidókkal, akik egy beteg gyermek gyógyítására pénzt koldultak a helybeliektől. Paulus lába gyökeret vert, mert emlékek tódultak volna fel benne, és magát látta a kicsiny gyermek képében. A zsidók őt is megkörnyékezték, mire rémületében elszaladt és ezt kiabálta:

Mert a ki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt; a ki pedig elveszti az ő életét én értem, megtalálja azt.*

* Mát 16,25

Paulus szegényében mindenkitől elzárkózott egy hétre. Minduntalan a gyermeket látta maga előtt, és csak azon járt az elméje, hogyan tudna neki segíteni. A keserves hét elteltével újabb kiküldetésben visszatért Esztergomba, és bement a zsidók városába, megkeresni a gyermeket. A zsidók rémülten és idegenkedve fogadták, csak akkor enyhültek meg kissé, amikor ugyan nehézkesen, de az ő nyelvükön szólt hozzájuk. A kisleány nagyon beteg volt, de Paulus tudta, hogy milyen főzetet kell a betegségre készíteni. Magához hívta a gyermek atyját és az erdőig kísértette magát, majd rászólt,

hogy ott várja meg őt. Nemsokára átadta a főzetet a zsidónak, aki azzal hazament.

Egy hónap múlva újra dolga akadt Paulusnak Esztergomban, de már maga sem tudta miért, újra a zsidók városába ment be, ahol kitörő örömmel fogadták, mert a fiúcska meggyógyult és életben maradt. Paulus egy egész napot töltött velük, és a nap végén megkérte a fiúcska atyját, hogy érdeklődjék meg az idősektől, tudnak-e valamit egy Arpaksad ben Sámson nevű zsidóról. Paulus szeptemberben tért ismét vissza Esztergomba. A zsidók városában már szeretett vendégként fogadták és elmondták, hogy a legidősebbek emlékeznek egy Arpaksad nevű férfira, akinek egy fia és tíz unokája volt, de valamennyien odavesztek a mongol pusztításban.

Paulus elsírta magát, de nem fedte fel kilétét a zsidók előtt. Hónapokig nem ment Esztergom közelébe.

1284 márciusában a benedekvölgyi kolostor építése már nagyon szépen haladt. A kastélyt még Béla király adományozta a rendnek húsz évvel azelőtt, és a testvérek (köztük Paulus is) idejük egy részét az építkezéssel töltötték. Ebben az időben már IV. László király uralkodott, akitől azonban semmilyen segítséget nem kaptak az építkezéshez.

Ebben az évben Paulus még néhányszor ellátogatott a zsidók városába, lassan teljesen hibátlanul megtanulta a nyelvüket és szokásaikat, de soha nem fedte fel kilétét, és a többi testvér a kolostorban nem is szerzett tudomást Paulus külön útjairól, csak azt látták, hogy Paulus elméje megnyugodott, és lelkébe békesség költözött.

1285. február 2-án érkezett a hír Esztergomba, hogy a tatárok (vagy ki tudja, talán a mongolok) újra benyomultak Magyarországra. Arról beszéltek, hogy László király hívta be őket, hogy az elégedetlenkedő bárókat megfegyelmezze, de ez a szóbeszéd végül soha nem nyert bizonyítást. Február közepén Pest városát támadták meg a tatárok Telebuga kán és Nogaj emír vezetésével. A pesti ostrom nehézségei miatt az esztergomiak nagy megkönnyebbülésére a tatár nem jött feljebb a Duna mentén. Májusban a tatár veszély elmúltával Paulus újra bement a zsidók közé. Furcsa csend fogadta, utat engedtek neki, egy kis térre vezették és körbeállták. Egy férfi állt vele szemben, ősz szakállal, és kérdőre vonta, hogy miért is kerestette korábban Arpaksad ben Sámson, és fia, Malakiás ben Arpaksad családját. Paulus nem tudott hirtelen mit felelni. A nyomasztó csendben Paulusból kifakadt a hosszú évek és évtizedetek feszültsége: *„fiaként születtem Manassénak, habár ez harminc évemen túl jutott a tudomásomra, és az is, hogy a nevem pedig Reuven volt. Mindannyian elhaltak, megölte őket a mongol, engem pedig haldokló anyám egy frater kezébe adott”*.

A csend még nagyobb lett. Az ősz férfi közelebb lépett, megragadta Paulus fejét a tarkójánál és felhajtotta a haját. Amikor meglátta a vörös foltot állatias üvöltés hallatszott a szájából és magához ölelte Paulust, merthogy nem más volt az ősz ember, mint a közel hatvan éves Iszachar, akit a mongolok a többi testvéreivel elragadtak, Ázsiába hurcoltak, és akikkel most visszatért és

megszökött közülük. Minthogy a mongol dúlásakor tizenkét éves volt és tudta, hogy Reuven öccse örökölte a vörös foltot, kétsége sem maradt afelől, hogy Paulus testvér az ő testvére: Reuven ben Malakiás. A zsidók táncoltak, énekeltek, a két férfi pedig ott állt egymás mellett és nem tudott szólni. Paulus meg-némult, és maga sem tudta, hogyan keveredett vissza a kolostorba.

1285 nyarán Paulus és Iszachar a kolostorbéli hivatalos utak alkalmával hosszú órákat töltöttek együtt. Iszachar hívta Paulust, hogy térjen vissza családjához, és megígérte, hogy mindenben segíti, de Paulus (aki soha nem volt boldogabb, mint akkor) elmondta, hogy annak idején megfogadta, hogy a benedekvölgyi kolostort felépíti, és retteg attól, hogy ha ezt a fogadalmát megszegné, akkor agyonsújtja az Isten. Azt sem tudta, hogy negyven év szerzetesi élet után hogyan tudna zsidóként élni, hiszen zsigereibe épült be Jézus szeretetet és imádata. Iszachar az Írásból idézett Paulusnak válaszként:

*Ímé, boldog ember az, a kit Isten megdorgál;
azért a Mindenhatónak büntetését meg ne utáljad!
Mert ő megsebez, de be is kötöz, összezúz, de kezei meg is gyógyítanak.
Hat bajodból megszabadít, és a hetedikben sem illet a veszedelem téged.
Az éhínségben megment téged a haláltól, és a háborúban a fegyveres
kezektől.
A nyelvek ostora elől rejtve leszel, és nem kell félned, hogy a pusztulás rád
következik.
A pusztulást és drágaságot neveted, és a fenevadaktól sem félsz.
Mert a mezőn való kövekkel is frigyed lesz, és a mezei vad is békességben
lesz veled.
Majd megtudod, hogy békességben lesz a te sátorod,
s ha megvizsgálod a te hajlékodat, nem találsz benne hiányt.
Majd megtudod, hogy a te magod megsaporodik, és a te sarjadékod, mint a
mezőn a fű.
Érett korban térsz a koporsóba,
a mint a maga idején takarítatik be
a learatott gabona.**

*Jób 5,17-26

Paulus hajthatatlan maradt, és kitarzott eredeti elhatározása mellett, de magában tudta, nem fog sokáig ellenállni, mert Iszachar szavai mélyen hatoltak elméjébe:

*Miért maradtál ülve a hodályban?
Hogy hallgasd nyájad bégetéseit?!
Rúben patakjainál nagyok voltak az elhatározások!**

*Bír 5,16

1286 januárjában Iszachar megházasodott és az év vége felé megszületett fia Malakias ben Iszachar. A kolostor már majdnem készen állt.

1287 áprilisának végén elkészült a benedekvölgyi „Szentlélekről” elnevezett kolostor. Az avatást követően Paulus kivette a levélszekrényből a rá vonatkozó iratokat, odaállt Benedictus elé, és elmondta, hogy el kívánja hagyni a rendet! Tudomására jutott származásának titka és visszavágyik az övéihez, mert reméli, az Úr még ad időt neki családot alapítani. Benedictus Lukácstól idézett Paulusnak:

És a kősziklán valók azok, a kik, mikor hallják, örömmel veszik az ígét; de ezeknek nincs gyökerük, a kik egy ideig hisznek, a kísértés idején pedig elszakadnak.*

* Luk 8,13

Paulus pedig ezt válaszolta:

Hit által engedelmeskedett Ábrahám, mikor elhívattott, hogy menjen ki arra a helyre, a melyet örökölendő vala, és kiméne, nem tudván, hová megy.*

* Zsid 11,8

Reuven 1287. május 2-án telepedett le Iszachar házában a zsidók közé. Benedictus egy új testvérnek utalta ki Paulus celláját, és becsben tartotta a kereszt formájú ígét, amit Paulus a falba vésett erőtlensége idején.

Néhány emberöltő multával a kolostorban kisebb tűz ütött ki, és elégték azok az iratok, amelyekben Paulus neve előfordult. Néhány száz év múlva a vésett kereszt is eltűnt végleg.

...

*és szereztek magatoknak új szívet és új lelket;
Miért halnátok meg,
oh Izráel háza?**

* Ezék 18,31 (részlet)

1287-1306

Ezért a fiúért könyörögtem, és az Úr megadta kérésemet, a melyet tőle kértem.*

*1Sám1,27

Reuven ben Manasse naphosszat hallgatta bátyja meséit a gyermekkorukról, a mongol rabságról, arról, hogy Iszachar hogyan nőtt fel a sok barbár között és hogy hogyan ajánlkozott fel kémnek csak azért, hogy Magyarországra visszajöve meg tudjon szökni fogságából. Iszachar lebilincselő történetei megerő-

sítették Reuvenben azt, hogy van értelme az újrakezdésnek. Iszachar azt is elmesélte, hogy a mongol foglyok között talált magának zsidó feleséget, sőt egy rabbit is, aki összeeskette őket. Családjával először Besbalikban éltek, majd onnan továbbhajtották őket Almalikba, ahol tíz évig éltek rabságban. Mikor már négy gyermeke volt, és a felesége tüdővészben meghalt, a mongolok elválasztották fiaitól, akiket ismeretlen helyre hurcoltak el. Iszachar következő tíz évet azzal töltötte, hogy nyomolvasóként Taskent, Szamarkand és Buhara között az Afganisztánból beszköött ellenséget kutatta, és közben fiait kereste, de soha nem találta meg őket. Újra nem házasodott meg a rabságban, és csak arra gondolt, hogyan tudna visszatérni Magyarországra, ahol még élhettek rokonai. A sors kegyes volt hozzá, hajlott kora ellenére, 1283-ban Telebuga emberei kémeket toboroztak a rabok közül, és ő jelentkezett. Másfél év kémkedés és nyomkeresés után, így keveredett vissza Magyarországra. Nyolc testvérük-ről semmit nem tudott, mert szétválasztották őket a mongolok, és birodalmukban szétszórták.

Ezen a nyáron Reuvent többször érte vádaskodás a keresztények részéről, mert a kolostorból híre ment Paulus történetének. Addig-addig jártak Reuven nyakára, amíg már a többi zsidónak is terhes lett a szóbeszéd, és megtárgyalva a dolgot úgy határoztak, hogy mindenkinek az lesz a legjobb, ha Reuven és Iszachar (családjával együtt) elvándorolnak Esztergomból. Reuven így kesergett magában:

*Ímé elűzöl engem ma e földnek színéről, és a te színed elől el kell rejtőznöm;
bujdosó és vándorló leszek a földön, és akkor akárki talál reám,
megöl engemet.**

*1Móz 4,14

Iszachar, aki egész életében az egyik helyről vándorolt a másikra, bízta a lelkében még mindig remete testvérét, hogy rendbe jönnek majd a dolgok. Az esztergomi zsidók megbecsülésük jeleként ajánlólevelet adtak Nagyszombat városának zsidóihoz címezve, és a család útnak indult. Október elején már Nagyszombatban hajtották nyugovóra a fejüket abban a közös használatra kapott kicsiny és omladozó házban, amelyet kezük munkájával november elejére embernek is lakhatóvá tettek. Mire végleg elhelyezkedtek, beköszöntött a december, és fagyos leheletével a házban marasztalta őket. A következő tavasztól Reuven Iszachar kereskedésében segédkezett, hiszen semmihez nem értett a zöldségtermesztésen és a házimunkán kívül: a kolostor a megélhetést egészen más módon biztosította neki.

Reuven legnagyobb gondját az asszonyokkal való kapcsolata jelentette. Korábban soha semmilyen kapcsolatban nem állt velük, leszámítva a fiatalkorában fürdőzés közben véletlenül meglesett lányokat. Tudta már, hogy a parancsolat szerint a zsidó férfinak sokasodásra kell vágyania, és azt is, hogy új lakóhelyén a zsidók azt rebesgették, hogy saját neméhez vonzódik.

Reuven minden erejével azon volt, hogy a mindennapi életben megtalálja valóban zsidóként élni. Néha, mikor figyelmetlen volt, Jézushoz imádkozott, és előfordult az is, hogy visszavágyott a kolostor magányába. Ezekről természetesen nem beszélt Iszacharnak, aki viszont azon csodálkozott magában, hogy Reuven hogyan tudja látszólag ilyen könnyedén az egész életét megújítani.

1288 őszén Reuvennek kellett helyettesítenie Iszachart, aki nagyon lebetegedett, és nem tudott a messzi Plockba menni kereskedése ügyében. Reuven nagyon félt az utazástól, de végül is az Írás szavaival győzte meg magát:

*És emlékezzél meg az egész útról, a melyen hordozott téged az Úr,
a te Istened immár nagyon esztendeig a pusztában,
hogy megsanyargasson és megpróbálgjon téged, hogy nyilvánvaló legyen,
mi van a te szívedben; vajjon megtartod-é az ő parancsolatait vagy nem?**
*5Móz 8,2

Novemberben indult fel Plockba, 1289 februárja elejére ért oda, és hamarosan sikerült megtalálnia azt, akihez Iszachar küldte: Smuel Slomkowiczot, aki a zsidóváros közepén élt jómódban. Smuel, miután elolvasta Iszachar levelét, bevezette Reuvent a házba, és asztalához ültette. Meséltetni próbálta őt a magyarországi helyzetről, azonban Reuven nagyon szűkszavú volt, mert rettegett attól, hogy valamivel elárulja fogyatékos zsidóságát. Smuelnek hat fia és három lánya volt. A lányok még nem voltak házasok, Vogeles huszonöt, Malke huszonhárom, Bajle pedig tizennyolc éves volt ekkor. Egy korábbi pogrom miatt Plockban kevés zsidó férfi élt, és amikor kiderült, hogy a vendégük még soha nem volt nő, a lányok leplezetlen kíváncsisággal szemlélgették az érintetlen férfit, aki majdnem elsüllyedt szégyenében és izgatottságában. Egyedül Bajle volt az, aki némi tiszteletet mutatott iránta, és félrehúzódott, de rajta is lehetett látni a félreérthetetlen érdeklődést. Miután az üzleti tárgyalásokkal végeztek, Smuel (aki jól látta lányai viselkedését) megígértette Reuvennel, hogy mihamarabb visszajön Plockba és ezután a már beteges Iszachart ő fogja helyettesíteni.

Hazafele menet Reuven a végsőkig felizgatta magát. Soha ennyit még nem beszélt nővel, mint Plockban, ráadásul hárommal is egyszerre, akik mindannyian láthatóan érdeklődtek iránta. Nagyon hosszú, magányos hetek vártak rá, míg haza nem ért. Iszacharnak beszámolt a küldetése sikeréről, és átadta azt a levelet, amelyben Smuel azt kívánta bátyjától, hogy az öccse közvetítsen a kereskedelmi ügyekben a későbbiekben. Iszachar, aki időközben szerencsésen meggyógyult, hamar észrevette, hogy Reuven megváltozott, sokszor elrövedt, ami rá nem volt addig jellemző. Faggatni kezdte zavarodott öccsét, aki napokig tagadta, hogy bármi történt volna vele Plockban, de aztán nem bírta tovább, és elmesélte a három lánnyal folytatott furcsa viszonyát. Szokása szerint az Írásból idézett magyarázatként:

*Mindamellet az én gondolataim feleletre kényszerítenek engem,
és e miatt nagy az izgatótság bennem.**

* Jób 20,2

Iszachar boldogan hallgatta testvérét, ahogyan esetlenül magyarázkodott a nőkkel kapcsolatos érzéseiről. Tudta, hogy a jég megolvadt, csak meg kell várni, míg teljesen felenged Reuven szíve, és aztán nem lehet akadály a családalapításnak. Az azonban aggasztotta, hogy fivére közel ötven éves volt már ekkor.

1289 nyarán Iszachar újra útnak indította Reuvent, aki már teljesen beleélte magát abba, hogy hamarosan feleséget szerez magának Plockban. Az utat alig bírta ki ülvé, sokszor a szekér mellett gyalogosan ment, hogy valahogy és valamivel elüsse az időt. Nem tudta elképzelni, hogy szerzetesi életében hogyan tudott féléveket imádkozással és kertápolással tölteni. Szeptemberben, amikor megérkezett, Smuel szeretettel fogadta, de gyermekei közül egy sem tartózkodott otthon, mert a család vásárolt egy házat Kaliszban és odaköltözött. Kaliszban 1264 óta Boleslav herceg statútuma alapján kereskedhettek a zsidók, és ez sokkal több lehetőséget biztosított nekik, mintha Plockban maradtak volna.

Reuvent lesújtotta a hír, mivel így egyik lánnyal sem tudott találkozni, álmai szertefoszlni látszottak. Smuel látva a Reuven elkeseredését, meghívta őt, hogy töltsse velük a következő nyarat, amennyiben a hazai dolgai ezt lehetővé tennék. Reuven új reményekkel tért haza, és egész télen és tavasszal szövögette terveit, noha nem tudhatta, hogy a lányok megházasodtak-e az elmúlt években vagy sem.

Amikor türelmetlenné vált, mint a kolostorban, az Irás szavaival fenytette magát:

*Oh te, ki Jákób házának mondatol!
hát türelmetlen-é az Úrnak lelke, avagy ezek-é az ő cselekedetei?
Nem javóára válnak-é az én cselekedeteim annak, a ki igazán jár?**

*Mik 2.7

1290 márciusa végén indult az ismeretlenbe Reuven. Kaliszról szinte senki nem hallott Magyarországon, úgyhogy előbb elment Krakkóba, és onnan ment tovább Kaliszba. Július közepén találta meg Smuel családját, akik örömmel fogadták a megfáradt vándort. Reuven vegyes érzelmekkel hallgatta, hogy Vogeleg augusztusban férjhez megy egy gazdag kaliszi zsidóhoz. Vogeleg menyegzőjétől függetlenül remekül érezte magát Kaliszban, mert Bajle és Malke társaságát hosszan élvezhette. Elnyerte a házigazda bizalmát olyannyira, hogy az előbb megtette a Kalisz-Krakkó kereskedése felügyelőjévé, majd mikor látta, hogy teljes mértékben megbízhat benne, 1291 januárjában felkérte, hogy vegye át a Kalisz-Konsztantinápoly kereskedés irányítását. Mivel Iszachar levélben támogatta fivérének Kaliszban való maradását, Reuven örömmel vállalta el a feladatot.

1291 áprilisában Reuvennek Konstantinápolyba kellett mennie prémkereskedelem ügyében. Smuel tudta, hogy az utazás során a latin nyelv tökéletes ismerete sokat segített Reuvennek, aki azért is vállalta titkon örömmel a feladatot, mivel remélte, hogy korábbi életének egyfajta tükrét láthatja majd odaát. Április végén indult, de az indulás előtt a szobájába váratlanul beszökött Malke, és megcsókolta Reuvent, aki teljesen megsédült az érintéstől, megragadta a lány kezét és feleségül kérte. Megegyeztek abban, hogy amint visszatér Konstantinápolyból, azonnal Smuel elé állnak szándékokkal. Reuven ezután úgy érezte magát, mint egy keresztes lovag, aki küldetése végén a választott hölgy kezét nyerheti el. Kaliszból Krakkóba, majd onnan Kassára és Esztergomba ment Reuven. Esztergomon áthaladva hallotta a hírt, hogy Benedictus egy éve meghalt, Eusebius mellé temették, és most Stephanus a rend főnöke. Esztergom után Pest, Kalocsa és Nándorfehérvár következett, azután pedig Vidin, Szredec, majd hispán zsidó kereskedők társaságában következett Adrianopolisz és végül Konstantinápoly, ahová 1291 októberének végén érkezett meg. Maga sem tudta miért, de az agyában zakatoltak a szavak:

*A mi most történik, régen megvan,
és a mi következik, immár megvolt,
és az Isten visszahozza, a mi elmúlt.**

* Préd 3,15

Ahogy an átkelt a Boszporuszon, mintha újraélte volna saját történelmét, atyái történetét, ugyanis Iszachartól hallott egyet és más t őseik soráról. Már nem törődött azzal, hogy ki volt korábban és mit szolgált, zsidóvá akart válni teljesen, hogy nőül vehesse Malkét, és amíg még lehet, gyermekeket nemzzen neki. November elejére végzett a kereskedőkkel való tárgyalásokkal, majd három megrakott szekérral indult vissza Smuelhez, de hamarosan nehézségei támadtak: 1292 január elején a Bolgár Birodalomban pestis pusztított, így Adrianopolisból vissza kellett fordulnia, és Konstantinápolyba kellett menni, hogy a Fekete tengeren át Akkermanba jusson, majd onnan Ternopolon és Lembergen keresztül felmehessen Kaliszba. Mire visszatért, addigra az egyik szekér tartalma már az enyészeté volt, mivel azt felélte, az áruk egy részéből pedig kísérőket kellett maga mellé vennie. Smuel megértő volt, amikor Reuven elmondta viszontagságos útját, a Konstantinápolyban megkötött megállapodásokkal pedig egyetértett. Nem is lett volt addig baj, amíg Malke és Reuven Smuel elé nem állt házassági szándékaikkal. Smuel (aki az elmúlt években igencsak meggazdagodott) hallani sem akart a dologról mindaddig, amíg Reuvennek nem sikerül akkora vagyont gyűjtenie, amiért hozzáadhatná a lányát. Hiába magyarázta Reuven Smuelnek, hogy mivel közel egyidősek, tudhatná, hogy ilyen korban segítség nélkül lehetetlen vagyongyűjtésbe fogni, hiszen a napjai akár bármikor megszámlálthatnak az Úr által. Végezetül abban maradtak, hogy Reuven tavasszal Bialystokba megy, hogy onnan

Grodnon keresztül Vilniusba vigyen árut Smuel unokatestvéreihez. Smuelék eredetileg Vilniusból valók voltak. Reuven és Malke nagyon elszomorodott Smuel hajthatatlansága miatt, mert tudták, hogy ezzel egy újabb évet kell majd várniuk az egybekelésükkel. Nem vették észre, hogy Bajle is szerelemmel tekint Reuvenre és azt sem tudták, hogy önfeláldozóan hosszú napokon át próbálta atyját rávenni arra, hogy adja oda Malke kezét Reuvennek. Reuven hite sokszor megrendült, folyton az Írást hívta segítségül nehéz perceiben:

*Mikor megsokasodtak bennem az én aggodásaim:
a te vigasztalásaid megvidámították
az én lelkemet.**

* Zsolt 94.19

1292. május közepén indult újra útnak Reuven. A Lodz és Breszt-Litovszk útvonalon még nem történt semmi baj, azonban innen Byalistokba menet már sok nehézséggel kellett megküzdenie. A szekerek közül kettőnek kitört a tengelye és két hétbe tellett, míg talált valakit, aki megjavította. A Bug-folyón átkelve a folyóba esett és mire kihúzták onnan, nagyon meghűlt és újabb két hét telt el, míg annyira felépült, hogy tovább mehetett. Bialystoktól kétnapi járásra a helybeliek megtámadták a zsidó karavánt, mert rájuk uszította őket egy helybéli földesúr, aki az árukat akarta erőszakkal elvenni. Mikor a támadáskor latinul kezdett misézni a felhergelt tömegnek, azok rémületükben elmenekültek. Tudta, hogy menekülniük kellett, és igaza is lett, mert Bialystokban megpihelve hallotta, hogy a faluban, ahol a támadás érte, több száz paraszt keresi az Ördögöt, aki zsidó képében visszafele misézett, és ezáltal öt asszony elvetélt egy napi járőföld körzetében. Grodno felé újabb nehézségekbe ütközött. Kísérői közül ketten poshadt vizet ittak, és hasmenéses láz verte le őket a lábukról. Mivel jelentős kérésben voltak, a betegetek hátrahagyta, ápolási költségeiket előre kifizette. Grodnoiban újabb vezetőket vett magához, akik megpróbálták Kovno felé eltéríteni a karavánt, hogy a hosszabb út miatt több fizetséget kapjanak, de Reuven félúton véletlenül kihallgatta, majd elzavarta őket. Így hathetes késéssel, szeptember végén érkeztek meg Vilniusba, ahol már türelmetlenül várta őket Smuel családja. Vilniusban rengeteg zsidó élt, Reuven el sem tudta érkezéséig képzelni, hogy ennyi zsidó egy helyen meg tud élni. Teljesen elveszett a tömegben, ráadásul Smuel családja nem látta szívesen őt, mivel magát Smuelt várták, így gyorsan vége lett vilniusi tartózkodásának, és már október elején visszaindult Kaliszba, ahová 1293. február elején érkezett meg.

Smuel szomorú hírral fogadta Reuvent. Malke néhány hete visszaadta lelkét a Teremtőnek, mert oly súlyosan meghűlt, hogy már nem tudtak az orvosok segíteni rajt. Reuven összetörtén pihent meg, a következő hónapokban lefogyott és átadta magát az imádkozásnak, csak hogy lenyugtassa a lelkét. Nem jött enyhület a szívére, pedig hitt az Úrban:

*Nyomorúságom idején az Urat keresem;
kezem feltartom éjjel szünetlenül; lelkem nem akar vigasztalást bevenni.**

* Zsolt77,3

1293 júniusában Reuven felpakolt egy szekérre és visszament Nagyszombatba Iszacharhoz, aki boldogan ölelte magához hosszú évekre elvesztett testvérét. Reuven újra hazatért, de soha nem volt még oly magányos, mint ekkor. Vénséges vén embernek érezte magát, és minden ereje elhagyta őt. A következő három évben kitört belőle az elfojtott szerzetesi tudat, és minden idejében ingyen gyógyította főzeteivel a zsidó betegeket, és mindenkinek segített, akinek segítségre volt szüksége. Szinte alamizsnákból tartotta fenn magát, és Iszachar segítségét sem fogadta el többé. Újra színtelen és fakó, szomorú és törődött lett. Iszachar aggódva figyelte remete testvérét. Reuven egy időben attól rettegett, hogy nem volt jó választás újra zsidónak lenni.

*Van olyan út,
mely helyesnek látszik az ember előtt,
és vége a halálra menő út.*

Péld 14.12

1297. szeptember közepén teljesen váratlanul megjelent Nagyszombatban Smuel, néhány fia és Bajle, akiket Kaliszból egy tűzvész utáni pogrom alkalmával kiűztek. Mivel sikerült annyi értéket kimenteniük, hogy új életet kezdjenek, eljöttek hát Iszacharhoz, akivel nyugati irányban a legtávolabbi helyen kereskedtek. Smuel és családja döbbenet ismerték fel a sovány aszkéta Reuvent, akinek a szava is elállt, amikor hazatérve Iszacharnal meglátta Smuelüket.

Októberben Bajle, aki ekkor már huszonhét éves volt, egyre közelebb került Reuvenhez, aki harminc évvel idősebb volt a lánynál. Smuel aki maga is megöregedett, és földönfutóként gondban volt Bajle kiházásításával, nem ellemezte a kapcsolat kifejlődését. Novemberben Reuven megkérte Smueltől Bajle kezét, és az igent mondott rá. Iszachar ragyogott a boldogságtól, mert fivére az elmúlt hónapokban ismét visszanyerte erejét és egészséges bőrszínét.

*Örömmek szava és vígasság szava,
vőlegény szava és menyasszony szava,
és azoknak szava, kik ezt mondják:
Dicsérvétek a Seregek Urát, mert jó az Úr, mert örökkévaló az ő kegyelme;
a kik hálaáldozatot hoznak az Úr házába,
mert visszahozom e föld népét a fogságból,
mint annakelőtte,
azt mondja az Úr.*

* Jer 33.11

1298. április 5-én Nagyszombatban Reuven és Bajle házasságra lépett egymással. Reuven zsoltárokat dalolt, és mindenki könnyekig örvendezett:

*Hallass örömet és vígasságot velem,
hogy örvendezzenek csontjaim,
a melyeket összetörtél.**

* Zsolt 51,10

1299. augusztusában meghalt Iszachar. Reuven elsíratta testvérét, de egyben hálát is adott az Úrnak, hogy visszaküldte őt hozzá, és megadta nekik az újratalálkozás örömét. Tudta, hogy Iszachar nélkül sohasem tudott volna kilépni a szerzetesi életből.

1300. január 1-én megszületett Simeon ben Reuven, Reuven és Bajle első gyermeke. A nevét azért kapta, mert az Úr „meghallgatta Reuven könyörgését”. Az atya hatvanéves, az anya harminc volt ekkor. Boldogságuk leírhatatlan volt, amint a kis gyermeket karjaikba vették.

Decemberben jött a hír, hogy Stephanus is meghalt a Pilisben. Eusebius három kedves tanítványa közül már csak Reuven volt életben.

1301-ben Reuven véglegesen átvette Iszachar kereskedését és Smuellaal együtt kelet felé kereskedett. 1302. márciusában megszületett a kicsi Smuel ben Reuven, az öreg Smuel egy héttel a születése előtt halt meg. Véglegesen Reuven lett a családfő. Több gyermeke nem született.

1306. március 18-án Reuven ben Manasse nem ébredt fel reggel. Álmában érte a kegyes halál.

Sírjára ezt vésték:

*„Mert én tudom,
hogy az én megváltóm él,
és utoljára az én porom felett
megáll.*”*

* Jób 19,25

...

1306. május 14-én a Szent Kereszt Kostorban az az öreg szerzetes imádkozott egy Paulus nevű testvérért, aki a celláját megkapta, és akit Benedictus beavatott egyszer Paulus titkába.

*Áldott az Úr,
Izráel Istene,
hogy meglátogatta és megváltotta
az ő népét...**

* Luk 1,68